

Position paper voor rondetafel gesprek BHO Commissie

Dutch Diamond als aanjager voor internationale samenwerking

Jos Meester

Program Lead Business & Peace, Clingendael Institute

Arnold Tukker

Senior Scientist, TNO Vector / Universiteitshoogleraar, Universiteit Leiden

Joris Vierhout

Economic Researcher, TNO Vector

De Nederlandse economie is kwetsbaar voor politieke druk. Zie maar hoe de gasprijs omhoogschoot na de invasie van Oekraïne of hoe de situatie rond chipmaker Nexperia escaleerde. De reden is dat decennia van globalisering en vrijhandel niet alleen hebben geleid tot ongekende welvaartsgroei maar ook een hoge mate van onderlinge afhankelijkheid via efficiënte, gespecialiseerde en daarmee kwetsbare productieketens.

Het probleem is dat Amerika als bewaker van de “pax Americana” deze vrijhandel mogelijk maakte en nu een meer geopolitieke positie kiest. Ook China en Rusland spelen een steeds assertievere geopolitieke rol. Voor de uitvoering van die geopolitieke ambities deinzen ze er niet voor terug de economische duimschroeven aan te draaien. Asymmetrische afhankelijkheden tussen landen vormen dus nu al het schaakbord voor een felle, geo-economische concurrentieslag. Hoe zal het de Nederlandse economie vergaan als vrijhandel nog meer onder druk komt en de internationale economie verder politiseert?

Eén ding is duidelijk: in plaats van efficiëntie moet nu strategie centraal staan. In de nieuwe wereldorde is de vraag wie strategische assets, essentiële toevoer relaties en kritieke technologieën bezit leidend, en niet langer via welke keten optimaal geproduceerd kan worden. China snapt dit; ze nam de weinig winstgevende en vervuilende productie van zeldzame aardmetalen over, en maakte de wereld daarmee afhankelijk van haar productie van permanente magneten voor windmolens en elektrische auto's. Maar ook kleinere landen zoals de Emiraten denken geo-economisch. DP World kocht een reeks haven-concessies rond de Rode Zee op om grip te krijgen op de handelsstromen in dit geografische knelpunt. Dichter bij huis zet Duitsland binnenkort een nieuw geo-economisch departement op.

Hoewel de markt zich ongetwijfeld zal aanpassen aan de opkomende geopolitieke “verstoringen” is het zeer de vraag of een nieuw toekomstig evenwicht eenzelfde of betere positie voor Nederland betekent. Een handelsland als Nederland heeft baat bij vrijhandel waar mogelijk. Maar het moet meer bereid zijn om zelf ook een geo-economische strategie te ontwikkelen. Haar partners en concurrenten doen dit immers ook.

Dat betekent niet alleen je veiligheid en crisisbestendigheid op orde hebben, maar ook het bewaken van het Nederlands verdienvermogen. Inflatie en inkomensdalingen zullen immers net zozeer druk zetten op de Nederlandse samenleving als een desinformatiecampagne, sabotage of cyberaanvallen.

De eerste stappen om het Nederlandse verdienvermogen te beschermen zijn gelukkig gezet: het ministerie van Buitenlandse Zaken prioriteert steeds explicieter handel, Economische Zaken krijgt oog voor internationale politieke inmenging, en het Nederlandse bedrijfsleven laat in enquêtes zien geopolitieke dreigingen serieus te nemen. Maar hoewel alle partijen het belang inzien, lijken ze elkaar nog niet voldoende te vinden.

Een echt geo-economisch strategisch beleid, laat staan de uitvoering, bestaat dus nog niet. Nederland moet investeren in drie zaken. Ten eerste een heldere informatiepositie opbouwen: wat heeft de Nederlandse economie nodig in termen van strategische assets, essentiële toevoer relaties, kritieke technologieën en vitale infrastructuur? Wie zijn op dit vlak onze geopolitieke concurrenten en wat hebben zij in handen om ons klem te zetten? Ten tweede, betere samenwerking binnen de overheid en tussen overheid en bedrijfsleven zodat de BV Nederland snel kan optreden. Tot slot: kennis ontwikkelen hoe je het geo-economische schaakspel in de praktijk speelt. Welke instrumenten kan Nederland waar ter wereld en in samenwerking met welke partners inzetten? Welke tegenreacties kun je verwachten en hoe pareer je die met een winnende strategie?

Naarmate politieke drukmiddelen en economische belangen steeds meer verweven raken, kan Nederland het zich niet veroorloven om in de oude wereld van ongelimiteerde vrijhandel te blijven varen. Ook Nederland zal een eigen, goed gecoördineerde geo-economisch strategie moeten opzetten. Bij voorkeur nu pro-actief als keuze, en niet later reactief wanneer de volgende crisis zich aandient. En omdat massa kracht brengt, idealiter ingebed in een Europese context.